

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

**ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ АЛЕКСАНДРЕ
БЈЕЛИЋ „Војислав М. Јовановић Марамбо као проучавалац усмене књижевности“**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео Комисију:

Комисију је именovalo Наставно-научно веће Филолошког факултета на седници 20. 4. 2022. године (решење бр. 1477/1) у саставу:

Ментор: др Немања Радуловић, редовни професор, Филолошки факултет – Београд
Ужа научна област: Српска књижевност (Народна књижевност)
Датум избора у звање: 13.1.2021.

др Славко Петаковић, редовни професор, Филолошки факултет – Београд
Ужа научна област: Српска књижевност (Књижевност од ренесансе до рационализма)
Датум избора у звање: 13.1.2021.

др Смиљана Ђорђевић Белић, виши научни сарадник, Институт за књижевност и уметност – Београд
Ужа научна област: Српска књижевност
Датум избора у звање: 31. 1. 2018.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	Александра (Петар) Бјелић
Датум и место рођења	16. 9. 1987, Ужице
Наслов мастер тезе	<i>Фолклорне представе о вампиру у српској драми</i>
Датум и место одбране мастер тезе	27. 9. 2013, Филолошки факултет, Београд
Научна област из које је стечено академско звање мастера	Српска књижевност

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Војислав М. Јовановић Марамбо као проучавалац усмене књижевности

**IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ и
VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА**

Докторска дисертација Александре Бјелић има 210 страна, а састоји се од 11 поглавља: Уводне напомене о животу и раду В.М. Јовановића и теоријско-методолошке основе његовог проучавања усмене књижевности (3-12); књижевно-критичка рецепција његовог рада (12-32); преглед терминологије која ће се користити у тези (33-49); докторска дисертација В. Јовановића (50-75); одједи српске усмене књижевности у страним

књижевностима као област његовог рада (76-88); усмена књижевност у српској култури као поље Јовановићевог истраживања (89-93); рад Одбора за издавање корпуса народних песама (94-123); Јовановићев рад на антологијама (124-138); рад на изради читанки (139-142) и библиографијама (142-151); закључак (152-154). За овим следе извори и литература (154-165), као и прилози – необјављени документи из Јовановићеве оставштине (166-197).

1. Јовановићева вишеструка активност (књижевна, истраживачка, предавачка, дипломатска, архивистичка) даје се хронолошки на основу примарних и секундарних извора. Међу првима треба истаћи документе из његове оставштине, преписку, као и мемоаре савременика (Џон Рид, Јован Јовановић Пижон, Мирослав Беловић). Значајније од чисто биографске систематизације, ово поглавље смешта Јовановића у контекст младе генерације активне у српској култури почетком 20.в. У научном смислу одлучан утицај на њих је имала француска академска традиција с њеним позитивизмом, али ништа мање и са својим стилем. Као кључну фигуру А. Бјелић издваја Павла Поповића који је наставио француску школу филолошког истраживања у ширем смислу. Јовановић, у том смислу, према закључцима тезе, припада групи научника у којој су и Тихомир Остојић, Миливоје Башић, Драгутин Костић, Миодраг Ибровац, Петар Колендић. Ипак, филолошки приступ остао је код њега нераскидиво повезан с естетским критеријумима, који су такође историјски условљени. Кандидаткиња са правом оцењује овај приступ као основу на којој почива цео Јовановићев рад на фолклору, а нарочито његова посвећеност компаративним истраживањима.
2. Рецепција Јовановићевог рада даје се тематски и хронолошки. Као три велике теме издвојене су његова докторска теза, студије о српском фолклору, нарочито полемике о «лажној» народној поезији, те рад на антологијама и читанкама. У оквиру сваког одељка хронолошки су приказани одзиви на његове текстове, од савременика до најновијих фолклористичких публикација. Брижљиво је приказано како је Јовановићев докторат о *Гусли* Проспера Меримеа, одбрањен на Универзитету у Греноблу (1911), одмах привукао пажњу на младог истраживача: добио је награду Француске академије, а приказе су писала велика имена компаратистике и славистике (Балдансперже, Леже, Мазон). Својом акрибичношћу и закључцима дуго је остао референтно дело (Ван Тигем га наводи у студији о предромантизму). Исту такву рецепцију теза је, како детаљно наводи А. Бјелић, доживела и у српској академској средини, прво код савременика (Скерлић, Поповић, Ђурчин, Б. Ковачевић), потом код новијих истраживача (Ајдачић), тако да јој се сасвим оправдано посвећује посебна пажња. Преглед одјека Јовановићевих радова о усменој поезији и прози укључује стране научнике (Луј Леже, Андре Вајан, Јиржи Поливка), Јовановићеве савременике, потом историчаре књижевности и фолклористе наредне генерације (М. Пантић, М. Бошковић Стули), као и радове објављене у последњих тридесет година (Дејан Ајдачић, који је приредио издање Јовановићевих радова о народној књижевности, С. Самарџија, Д. Антонијевић, Ј.

Пандуревић итд). Јовановићеви радови били су често полемичког карактера и изазивали реакције других истраживача, у чему се нарочито издваја његов рад о приповеткама из збирке сакупљача Владимира Красића (1932) и чланак готово програмског карактера о фалсификатима народних песама (1956). Поглавље систематизује полемике и питања која је Јовановић отварао, показујући како се рецепција кретала од полемике, преко ширења његових идеја о аутентичности и фалсификатима, све до најновије тенденције преиспитивања Јовановићевих ставова и разумевања аутентичности, коју кандидат исправно одређује као једну врсту ревизионизма. Читанке и антологије приказане су као део онај део опуса кроз који је Јовановић вршио дивулгацију својих представа. Одјек о ком је овде реч обухвата широк распон приказа и критика – од новинских преко педагошких до академских (Богдан Поповић, Драгутин Костић, Светозар Матић, Паулина Лебл Албала, Перо Слијепчевић, Павле Стефановић, Веселин Чајкановић) и књижевних (Андрић), напослетку до најновијих осврта који посматрају тај рад у оквиру књижевне историје. Брижљиво систематизован преглед издваја важна начела на којима је почивала ова израда (васпитни, естетски, однос према Вуковој збирци), исто као што укључује примедбе (изостављање појединих песама, попут «Бановић Страхиње» и «Хасанагинице»), оцењује их (углавном као оправдане) и настоји да ове Јовановићеве поступке сагледа у тренутку приређивања ових издања. А. Бјелић закључује да се Марамбо од младе научне звезде својим интересом за питања фалсификата померио ка улози неупитног пресудитеља. На крају је приказано како је Јовановићев рад, првенствено његово бављење «фалсификатима», оцењено из позиције савремене фолклористике, која је теоријски ревидирала схватања изворности. Та теоријска основа пружила је новијој српској фолклористици, када је о појединим збиркама реч, основу за рехабилитацију једног дела грађе која је у целини код Јовановића стигматизована као лажну. Кандидаткиња новије радове приказује аналитички, али се истовремено и сама сврстава уз њихове погледе.

3. Преглед терминологије заправо даје основни методолошки оквир тезе и разматрања Јовановићевог рада. Оно обухвата како термине које користи сам Јовановић («фалсификат», «плагијат»), тако и оне које користи савремена фолклористика и које ће кандидат употребљавати у свом истраживању. Након прегледа схватања плагијата и фалсификата у историји писане књижевности, где закључује да је управо филолошко истраживање аутентичности текста одговарало Јовановићевом хабитусу, Александра Бјелић прелази на преглед специфично фолклористичких термина који суштински откривају промене парадигме у самој дисциплини. Највећа пажња посвећена је појму мистификације, важном и са теоријске и са историјске стране, јер је фолклористика као дисциплина великим делом конституисана кроз суочавање с овом проблематиком. Кандидат то и показује на значајним примерима осифанизма, Ханкиних рукописа, мистификација Милоша Милојевића и Стефана Верковића, као и *Велесове књиге*, а такође даје

преглед дебата које су се водиле око аутентичности бајки браће Грим, *Калевале* и рада Божицара Петрановића, као и око Вукових интервенција у објављеним збиркама. Закључак кандидата надовезује се на схватања да мистификоване текстове не треба посматрати само као „неисправне“, већ као важне културолошке индикаторе (нарочито у контексту раног 19.в), те као теоријске подстреке фолклористици. Наиме, мистификације су разумљиве, како А. Бјелић даље показује, у светлу појма аутентичности који је дуго доминирао фолклористиком. Кандидат се ослања на неке од кључних радова (као што је онај Ричарда Дорсона о лажном фолклору), значајне полемике (Дандеса и Хонка о *Калевали* и Хонково схватање менталног текста), те на истраживања историје фолклористике (Регина Бендикс), те показује како се временом од схватања „чистог“ и „нетакнутог“ „народног песништва“, неконтаминираниог писменошћу и модерношћу, временом дошло до флуиднијег схватања аутентичности и динамичног односа усмене и писане културе, где истраживање односа не подразумева вредновање. Ту је од нарочитог значаја феномен „народске“ књижевности, као „трећег књижевног феномена“ (прелазног између усмене и писане књижевности) који служи за илустрацију ових ставова на домаћем подручју. Исте је намене и приказ полемике о збирци Б. Петрановића у проучавању српске усмене епике. Напоследку, само схватање фолклора се, како кандидаткиња истиче, променило од хердеровско-гримовског схватања „народног песништва“ као органске еманације духа народа, ка дефиницијама фолклора као комуникације, не готовог текста, и то унутар малих група.

4. У поглављу о Јовановићевом докторату пружа се контекст његовог настанка а потом преглед заснован на композицији саме дисертације. У овом техничком оквиру, Александра Бјелић резимира и оцењује Јовановићев допринос који је важан за неколико дисциплина: историју француске књижевности, компаратистику, питања рецепционизма и имагологије (савременим терминима), као и фолклористику. С обзиром на ово, као и на сам обим тезе (више од 500 страна), а напоследку и на одсуство српског превода, таква систематизација је вишеструко значајна. Она се дотиче и Нодјеа, Стендала, Пушкина, Мицкјевича, Фортиса и рецепције његовог путописа, односно морлакизма, питања егзотизације, одјека народног живота у европским књижевностима (где је посебну пажњу добио вампиризам), формирања поетике предромантизма и романтизма, проблема мистификација. Кандидаткиња издваја аспекте по којима је Јовановићева теза значајна, односно доприносе којима је брзо постала референтно дело. У њој су већ положене смернице Јовановићевих истраживања: питања аутентичности, мистификација, фалсификата и плагијата, филолошки метод којим се ова питања утврђују и тема одјека српског фолклора у европским књижевностима.
5. У поглављу о Јовановићевом истраживању рецепције српске усмене књижевности у европским књижевностима, радови су груписани на исти начин као и у

постхумно објављеном зборнику радова (прир. Д. Ајдачић), према језицима. Јовановић се бавио енглеском, француском, немачком, руском, украјинском књижевношћу, као и књижевностима скандинавског језичког и културног подручја. Врло детаљан преглед његовог истраживања, потврђује у анализи Александре Бјелић да је Јовановић био првенствено компаратиста, а да је његов метод суштински био филолошки. Као основне теме које се сумарно могу извести из низа чланака кандидаткиња издваја питања превода и утицаја на импресивном корпусу (елизабетанска драма, Валтер Скот, Клод Форијел, Виктор Иго, Сима Милутиновић и немачка књижевност, Пушкин). А. Бјелић примећује с једне стране Јовановићев филолошки модел (утврђивање извора и поузданости превода), а с друге издваја његов вредносни критеријум (српска усмена књижевност као део националне књижевности који је највише одјекнуо у свету). У овом оквиру анализирана су и Јовановићева књижевноисторијска открића (преписка Вука и Џ. Бауринга, Фортисов рад, порекло јужнословенских песама код Хердера) у контексту тадашњих, али и савремених знања из књижевне историје.

6. У поглављу о Јовановићевом истраживању одјека усмене књижевности у српској култури кандидаткиња се посветила питању којим се Јовановић мање бавио, али у ком је дао важне доприносе, а које је само по себи значајно за историју српске културе, нарочито књижевности. Александра Бјелић је нарочито истакла Јовановићево истраживање „портрета“ Филипа Вишњића, за који је доказано да је настао знатно касније, што је, с обзиром на популарну рецепцију овог портрета и низ репродукција у целом 20. веку закључак знатно шири од историје ликовне уметности. И други његов рад о лажном новцу, мада излази из оквира књижевне историје, посвећен је, како се показује, истим питањима мистификација и стварања лажне слике прошлости.
7. Седмо поглавље велик део посвећује раду Одбора за издавање корпуса народних песама САНУ. Након што је пружен његов историјат, детаљно је, уз употребу архивске грађе (записници са седница), реконструисан Јовановићев рад у Одбору везан првенствено за реферисање о збиркама. Приказано је како је Јовановић своје критеријуме истинитости применио за критику највећег дела корпуса полазећи од схватања плагијата, фалсификата и псеудонауке. Уз ово се пружа увид у институционални рад, сукобе у самом Одбору, као и Јовановићеву жељу да успостави контролу („монопол“, како кандидат одлучно, али документима поткрепљено, каже) над приступом грађи која се чува у Етнографској збирци САНУ. Александра Бјелић такође реконструира Јовановићев рад на недовршеној антологији лажне народне поезије. Јовановићев метод, већ оцењен као филолошки, она (када је о Јовановићевим објављеним текстовима реч), илуструје на примеру непоузданог сакупљача о ком је Јовановић доста писао, Новице Шаулића. Мада се Јовановић прозом знатно мање бавио, рад А. Бјелић посвећује пажњу и његовим радовима значајним за преглед усмених приповедака којима доказује плагијате у

збиркама Владимира Красића и Новице Шаулића. У завршном делу поглавља кандидат реконструише на основу више радова насталих у великом временском размаку шта је заправо за Јовановића била „права“ народна поезија, односно који су то били филолошки а још пре естетски критеријуми на основу којих је успостављао парадигму за процену мноштва других збирки. Показује се како је Јовановић усмену поезију (епску) сматрао „највећом културном вредношћу из прошлости“, као и оним делом српске књижевности који је имао највише одјека у свету. Парадигма за вредновање усмене поезије биле су збирке Вука Караџића које су још од 19.в. стекле канонско место у националној култури. Ово обухвата и конкретније планове Јовановића везане за архивски рад на грађи везаној за Вука, пројекте за издавање Вукових дела по принципу другачијем од Државног издања, као и за „општи зборник народних песама“ (што укључује један готово статистички преглед стихова), те анализу песмарица проистеклих из Вуковог дела. Александра Бјелић на основу ове обимне, а великим делом архивске грађе, закључује да је Јовановићев кључни концепт било једно прилично ригидно схватање аутентичности које је, упркос његовом филолошком позитивизму, суштински романтичарског порекла. Бјелић смешта Јовановићева схватања у контекст тадашње фолклористике, а потом показује како се у савременом истраживању само схватање аутентичности променило у правцу веће „пропусности“ између категорија усменог и писаног, као и у смислу ширег (и критичнијег) схватања аутентичности. Та новија кретања утицала су и на савремену српску фолклористику што је довело, како кандидат наглашава, до новог („ревизионистичког“) односа према Марамбоовом раду. А. Бјелић закључује да Марамбоа не треба анахронистички критиковати зато што је припадао парадигми свог времена, већ због једног врло догматског односа према схватању аутентичности, који је био престрог и према научним мерилима његовог времена. Та изворност је за њега била оваплоћена у Вуковим збиркама, што је довело до строгог одбацавања свега другачијег, па и до институционалног успостављања контроле над самом грађом.

8. Поглавље о антологијама народних песама и приповедака даје преглед структуре самих антологија и излаже Јовановићева антологичарска начела, која укључују и књижевноисторијске тезе. Овде се кандидат враћа раније поменутиим критикама (рецимо оној Веселина Чајкановића који је бранио збирку Владимир Красића, а Јовановићу замерио сам принцип обликовања антологије) и новијим освртима. Анализом самих антологија и критичарских осврта, а потом поређењем са Јовановићем академским радом и активношћу у Одбору, А. Бјелић примећује да је приликом израде популарнијих антологија Јовановић често одступао од сопствених начела (цензура грађе коју је сматрао „непримереном“, рецимо). Ипак, антологије су великим делом одражавале његова схватања о томе шта је аутентично (у традицији Вукових збирки) и естетски успело. Тим поводом теза Аександре Бјелић

даје исцрпан и објективан приказ полемике о плагијату антологије приповедака која се водила између Јовановића и Милорада Панића Сурепа. Полемика је приказана хронолошки на основу објављене и архивске грађе, уз објављивање неких досад неиздаваних докумената.

9. Поглавље о читанкама даје детаљан преглед фолклорне грађе коју је Јовановић укључио у издања школске намене. Описано је на који је начин Јовановић користио апаратуру која је требало да ђацима приближи саму грађу и критичке термине, а закључак изнова демонстрира и како је одступао од начела које је прокламовао у „високој“ науци.
10. Јовановић је велик део свог рада посветио библиографском истраживању, које је умногоме остало необјављено. На основу архивске грађе Александра Бјелић представља његову библиографску и каталожку систематизацију усмене прозе, поезије, превода, али – што је вредно пажње – и облика као што су песмарице и календари. Кандидаткиња је унела доста труда у систематизацију ове несређене грађе. Засебан одељак посвећен је „Алфабетару“ којим је Јовановић одговорио на позив да сарађује у *Енциклопедији Југославије*, а у ком је побројао многобројне грешке везане за усмену књижевност. Пошто Јовановић није наведен међу сарадницима Енциклопедије, овим истраживањем даје се и покушај објашњења зашто до сарадње није дошло. Закључак поглавља потврђује његову позитивистичку методу, као и његов постојан интерес за питања рецепције српске усмене поезије у свету.
11. Сажет закључак потврђује Јовановићев значај за компаратистику и истраживање извора, али исто тако утврђује која су била ограничења његовог приступа одређена не толико стањем саме фолклористике, колико идиосинкратичним приступом појму аутентичности. Библиографија садржи примарне изворе (архивске и објављене), литературу (на српском, енглеском, француском, немачком, руском), а потом као додатак и примере албанских народних песама из Јовановићеве заоставштине, као слабије познате области Јовановићевих интересовања.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска теза мастера Александре Бјелић јесте квалитетан рад писан на основу доброг познавања примарних извора и теоријске литературе, као и са способношћу за њено критичко сагледавање и процену. Кандидаткиња је подједнако улазила у области књижевне историје и књижевне теорије, тако да је ситуирала рад В. Јовановића у српској фолклористици и његов значај. Њен рад допринос је науци о књижевности на више начина:

- (1) Александра Бјелић је представила живот и рад Војислава Јовановића на основу детаљног проучавања архивских извора, објављене грађе, периодике,

мемоаристичке и дневничке литературе, смештајући његов рад у шири друштвени и историјски контекст. Овде нарочито треба истаћи рад с грађом која се налази у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић“, Архиву Југославије и Архиву САНУ. Тиме је допунила постојећа знања о овом фолклористи и донела нове податке чији значај превазилази биографске допуне (поглавље 1), представљајући недовољно познате аспекте његовог рада (библиографије – поглавље 10) или откривајући институционални контекст истраживања, као што је усвајање Јовановићевог концепта плагијата у раду Одбора за издавање корпуса народних песама (поглавље 7). Као додаци у тези доносе се по први пут неки документи, рецимо преписка везана за полемику о плагијатима антологије приповедака или текстови албанских народних песама које је Јовановић поседовао.

- (2) У својеврсној интелектуалној биографији Војислава Јовановића приказан је његов пут од бриљантног младог научника који је одјекнуо у европским оквирима (поглавље 4), до неког ко је сам себи доделио улогу „судије и егзекутора“ (нарочито поглавље 7). Реконструисан је Јовановићев опсежан рад у неколико области. Из перспективе новијег истраживања истакнут је његов значај за ране радове о проблемима егзотизације, па чак и популарне културе (вампиризам у књижевности). Ово нарочито треба истаћи јер је Јовановићева теза до данас остала непреведена, а с обзиром на старост издања и мали број примерака у библиотекама, ширем читалаштву и слабо доступна. Јовановићев рани рад је смештен у контекст француског филолошког позитивизма и његове српске рецепције, који никад није искључивао естетски критеријум, у овом случају изведен из места које су збирке Вука Караџића стекле у српској култури. Сума Јовановићевих открића везаних за изворе, преузимања и рецепцију даје не само важан резиме његовог доприноса компаративној књижевности, већ и проучавању рецепције фолклора у писаној књижевности. Ту је А. Бјелић препознала основе које ће Јовановић следити касније. Питања мистификација (плагијата, фалсификата), која се суштински свде на питање аутентичности; питање извора; питање рецепције – јесу основне теме које су заокупљале његов рад. Филолошки и компаративистички приступ, заснован на врхунском познавању неколико европских језика, био је одређен једним идеалом чистог народног песништва ком је кандидаткиња утврдила генеалогiju у романтизму и познијем утицају романтизма на националну културу. Оцртана генеалогija уписује Јовановићев рад у историју српске културе, о чему сведочи каснији утицај, али и у историју европске фолклористике и науке о књижевности. Из шире перспективе која Јовановићев рад смешта у рад српских фолклориста (поглавље 2) А. Бјелић је уочила и доказала смену парадигми у схватању аутентичности и фолклора, као и у самом методу. У свему овоме кандидаткиња је пружила и једну слику Јовановићеве психологије стваралаштва коју је пружила с довољно скрупулозности, али без избегавања полемичких тема.

(3) Кандидаткиња је анализирала значај В. Јовановића за историју српске фолклористике, одредила које је његово место у формирању дисциплине у националној академској средини и последице утицаја његових схватања (поглавља 2,7,8, 9, 10). Уверљиво је показано како се Јовановићев рад методолошки може посматрати као формиран доњим одјеком француског филолошког позитивизма (1,4), праћен естетским критеријумима којима је као парадигма одређен Вук Карацић, чиме се теза надовезује и на истраживања канонизације Вуковог дела у српској култури. Из перспективе савременог истраживања фолклора и писане књижевности, А. Бјелић је Марамбоов рад сагледала као рани допринос питањима егзотизације и имагологије, одређен тадашњим методолошким оквирима. Кандидаткиња је избегла да Јовановићев рад вреднује из перспективе савремене теорије, чиме би се он неминовно учинио „застарелим“, већ је стрпљивом анализом текстова установила његово место у тадашњим оквирима и показала да је проблем с његовим критеријумима што су и по тадашњим мерилима били превише догматски. Указано је с једне стране на његов допринос истраживању извора, утицаја и преноса. Ово је од посебног значаја било код оцене многих збирки којима је Јовановић пронашао изворе оспоравајући њихову аутентичност. С друге стране, уверљиво је показано како је Јовановићево схватање аутентичности ограничило његов истраживачки поглед. Александра Бјелић залази овде у шира теоријска питања. Показујући прво како се у историји фолклористике као дисциплине појам аутентичности формирао као једна од основних категорија романтичарског погледа на свет, као и које су биле његове касније трансформације, она упућује на новије схватање односа усмене и писане традиције као међусобне размене, који тако релативизује схватање чисте усмености. Та промена парадигме долази и од самог редефинисања фолклора и носилаца фолклора које се од хердеровски схваћене језичке заједнице помера ка малим групама и од текста ка комуникацији. Са овим јасно дефинисаним теоријским ставовима (поглавље 3) А. Бјелић показује на који се начин може изнова сагледати Јовановићево дело, без анахронистичког вредновања које (са имплицираним прогресивизмом) оцењује старије методе као застареле, већ аналитички утврђујући промене у стварању дисциплинарне историје. Овде је кандидаткиња начинила и смео искорак у друштвену историју показујући на примеру записника са седница како је Јовановић, уз подршку академика Белића и Колендића заправо успео да оствари монопол, како га оцењује, над приступом збиркама које је прогласио неаутентичним, чиме је унапред отежана или онемогућена потенцијална полемика с његовим схватањима. Ово је допринос који показује институционализацију одређених концепата и преливање Јовановићевих схватања у званичну (макар и полувидљиву) научну политику. Посебан проблем с којим се сваки истраживач Јовановићевог рада мора суочити јесте крајње полемички тон и намера многих његових текстова. Полемисао је с значајним фолклористима (Веселин Чајкановић), значајна имена фолклористике стајала су на

његову страну (Јиржи Поливка), долазило је и до сукоба у Одбору, полемички текстови излазили су у утицајним часописима (*Српски књижевни гласник*) или штампи намењеној најширој публици (*НИН*), што изискује пажљивост истраживача који се бави историјом фолклористике кад је реч о рекинструкцији контекста полемике и оцени ставова учесника. Зато треба напоменути да А. Бјелић упркос овим открићима нигде не прелази и сама у полемички или сензационалистички тон, већ одмереним језиком и аргументацијом заснованом на изворима изводи критичке закључке који у ширем контексту тезе граде повест српске фолклористике. Исто тако је – што упућује на похвалну особину сагледавања питања с више страна – отворила и питање колико су Јовановићеви врло полемички, па и нападачки текстови о фалсификатима, који су критиковали добар део домаћих (Чајкановић, Т. Ђорђевић, Латковић, Банашевић) и страних проучавалаца (Геземан, Шмаус, Поливка, Лорд) као у најмању руку неопрезне, допринели томе да његово истраживање фалсификата у једном тренутку онемогући себи шири утицај. Теза прелази границу коју је поставила самим насловом и показује одјек Марамбоових идеја у савременој му и потоњој фолклористици, првенствено код Илије Николића и Мирослава Пантића, у смислу методолошког успостављања дихотомије аутентично/лажно „народно стваралаштво“. Тако је одређено Марамбоово наслеђе у дисциплинарној историји, чија је заршна тачка у раду Александре Бјелић осврт на критичке ставове према његовом поимању аутентичности. Овај заокрет кандидаткиња одређује као ревизионизам (у неутралном значењу), те се и сама сврстава на ту страну. Ревизионизам се овде не односи толико на вредновање појединачних збирки (јер се, уосталом, и његова оцена појединих сакупљача и не преиспитује), што је тема радова на које се кандидат ослања (нпр. рад Ј. Пандуревић о збирци Ј. Мутића, С. Кнежевића о Петрановићу), већ на саме теоријске поставке на основу којих је успостављен критеријум вредновања у његовим радовима који се може пратити од првих радова па наредних пола века. Александра Бјелић је, мада је основа тезе историјски и архивски приступ, суштински теоријски формирала истраживање на идејама које су у последњих пола века као промену парадигме пружили Дандес, Бен Амос и, на другачији начин, Хонко. Ова теоријска подлога, која шири схватање аутентичности и саме дефиниције фолклора, омогућила је и ново читање историје српске фолклористике. Тиме је упућен и позив на поновно оцењивање огромног корпуса који се чува у Етнографској збирци Архива САНУ. Реч је о више од четири стотине збирки песама, прозних облика и малих форми, који јесу коришћени у истраживањима, али пуне могућности истраживања фонда далеко су од исцрпљених (почев од издавања, дигитализације и описа грађе, преко истраживања рада појединих сакупљача и саме Академије, до истраживања мотива и типова). Померање од заједничке оцене коју је збиркама дао Јовановић (а без западања у оправдавање сваке збирке, јер ту несумњиво има доказаних фалсификата) значајно

је за даљи рад на овом корпусу. Исто важи и за истраживање објављених збирки, као што је Петрановићева.

- (4) Александра Бјелић је, користећи велик корпус који укључује архивску грађу с више места, пружила нова научна сазнања о важном српском фолклористи. Представила је генезу његовог интелектуалног рада, методолошке основе и резултате, као и утицај који је извршио на струку. Установила је историјски, културни и социјални контекст у ком се формирала његова методологија и схватања, као и начин на који је деловао унутар институција. На овај начин систематизована сазнања пружају значајан корак у даљем истраживању историје српске фолклористике. Исто тако, теза може пружити велики подстрек даљем раду са самим примарним изворима (фолклорном грађом у архивима) чији се статус у струци мењао, у чему је још један њен значај.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

„Натприродни љубавник у демонолошком предању”. *Међународни научни скуп Савремена српска фолклористика* 3. Филозофски факултет у Нишу, Институт за књижевност и уметност, 2016. Стр. 271–280. ISBN - 978-86-7379-425-9.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња је резултате свог истраживања представила тако да је свака њена теза поткрепљена наводима из грађе, а закључци приосходе из претходно брижљиво наведених примера текстова и њихове анализе. Рад с примарним изворима теоријски је заснован на актуелним и релевантним фолклористичким теоријама. Од архивске и библиографске основе, рад се креће ка реконструкцији научног и културног контекста прве половине 20.в, па до осврта из угла савремених истраживања. Основна тема дисертације – рад једног фолклористе – смештена је у историју националне фолклористике и књижевне историје на начин који показује познавање историјата методолошких промена, као и шире друштвене и културне историје. Ово се односи и на оцену Јовановићевог рада у контексту европске фолклористике, науке о књижевности и славистике. Резултати су представљени и протумачени на убедљив начин потребним академским стилем.

IX ПРЕДЛОГ

Како закључујемо да је реч о обимном истраживању чији су резултати значајни за науку о књижевности, са задовољством препоручујемо Већу да овај рад прихвати као

докторску дисертацију, а кандидаткињу Александру Бјелић позове на усмену одбрану пред овом комисијом:

Комисија:

др Немања Радуловић, редовни професор

др Славко Петаковић, редовни професор

др Смиљана Ђорђевић Белић, виши научни сарадник